

บทที่ 4

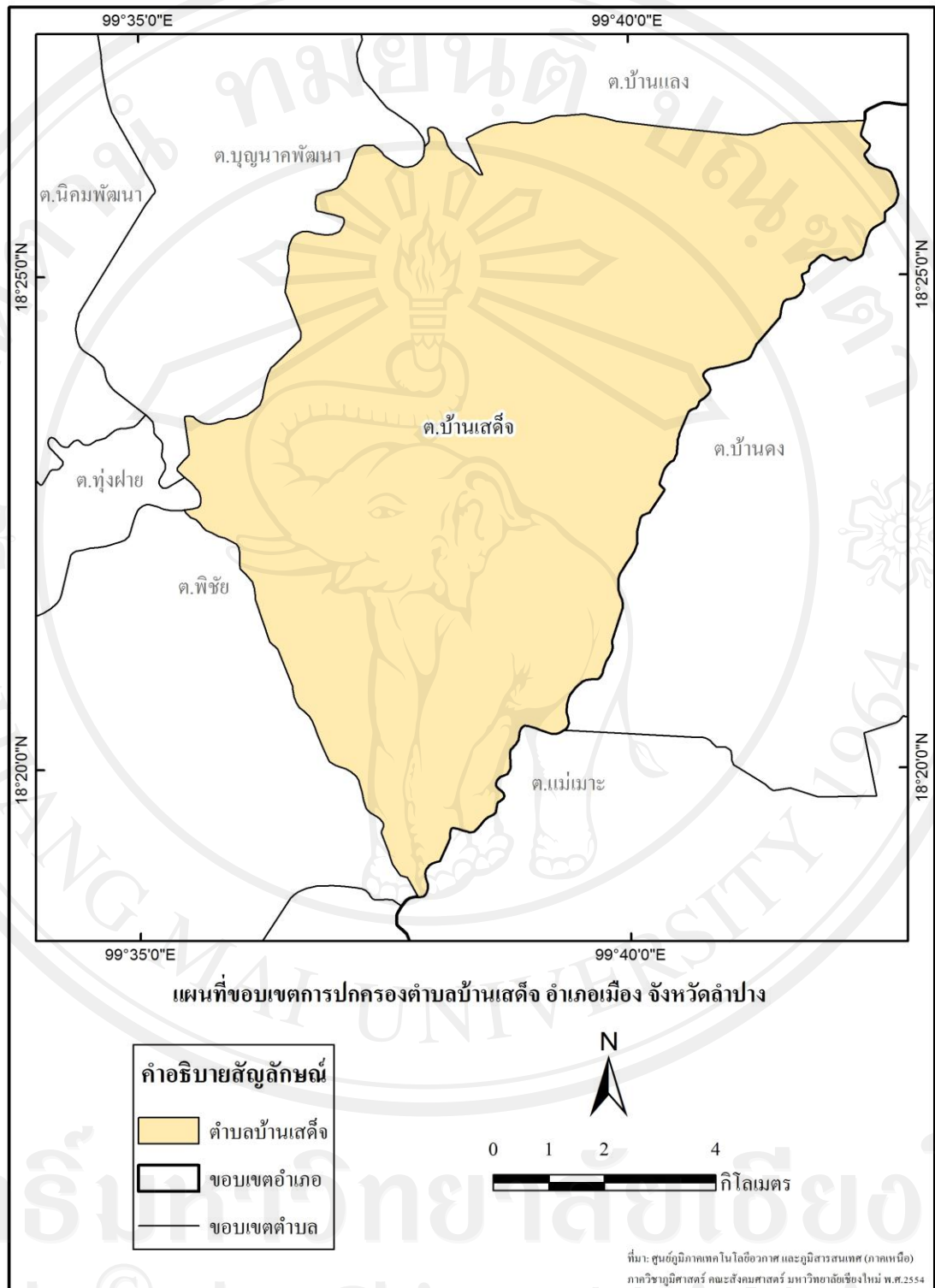
ผลการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร และการลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยศึกษาจากเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด จำนวน 272 คน ผลการศึกษาได้นำเสนอ ดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน

4.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลบ้านเสด็จ เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน 17 หมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 96.126 ตารางกิโลเมตรหรือ 66,246 ไร่ โดยอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลำปางไปทางทิศเหนือประมาณ 18 กิโลเมตร มีแนวเขตตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ โดยทิศเหนือติดตำบลบ้านแลง อำเภอเมืองลำปาง ทิศใต้ติดตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง ทิศตะวันออกติดตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ ทิศตะวันตกติดตำบลบุญนาคพัฒนาและตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมืองลำปาง สำหรับเส้นทางคมนาคมในตำบลบ้านเสด็จมีการคมนาคมทางบกโดยรถยนต์ ถนนสายหลักในการคมนาคมติดต่อระหว่างตำบลและระหว่างหมู่บ้านในตำบล คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ลำปาง-เชียงใหม่) และมีถนนโครงข่ายที่แยกจากถนนสายหลักผ่านหมู่บ้านต่างๆ มีทั้งถนนลาดยาง ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่และถนนลูกรัง ซึ่งจากเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อถึงกันระหว่างหมู่บ้านในตำบลและเส้นทางถนนสายหลัก ทำให้สะดวกในการขนส่งผลผลิตสับปะรดจากไร่ไปยังจุดรับซื้อที่พ่อค้าคนกลางมารับซื้อส่งโรงงาน หรือขนส่งไปยังแผงขายสด ดังภาพ 4.1

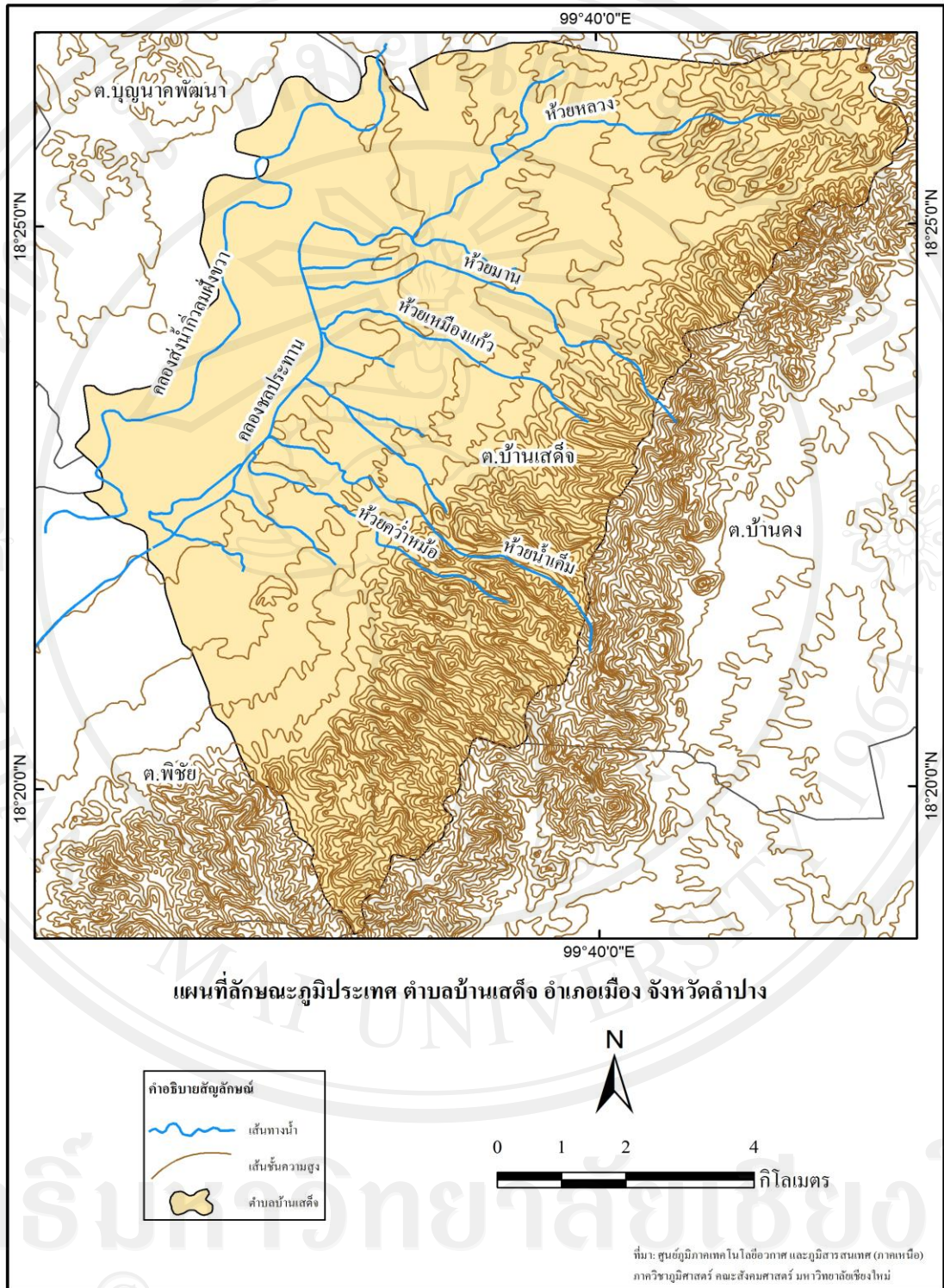
ภาพ 4.1 ขอบเขตพื้นที่ทางการปกครองตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ที่มา: ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ)

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, พ.ศ. 2554

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

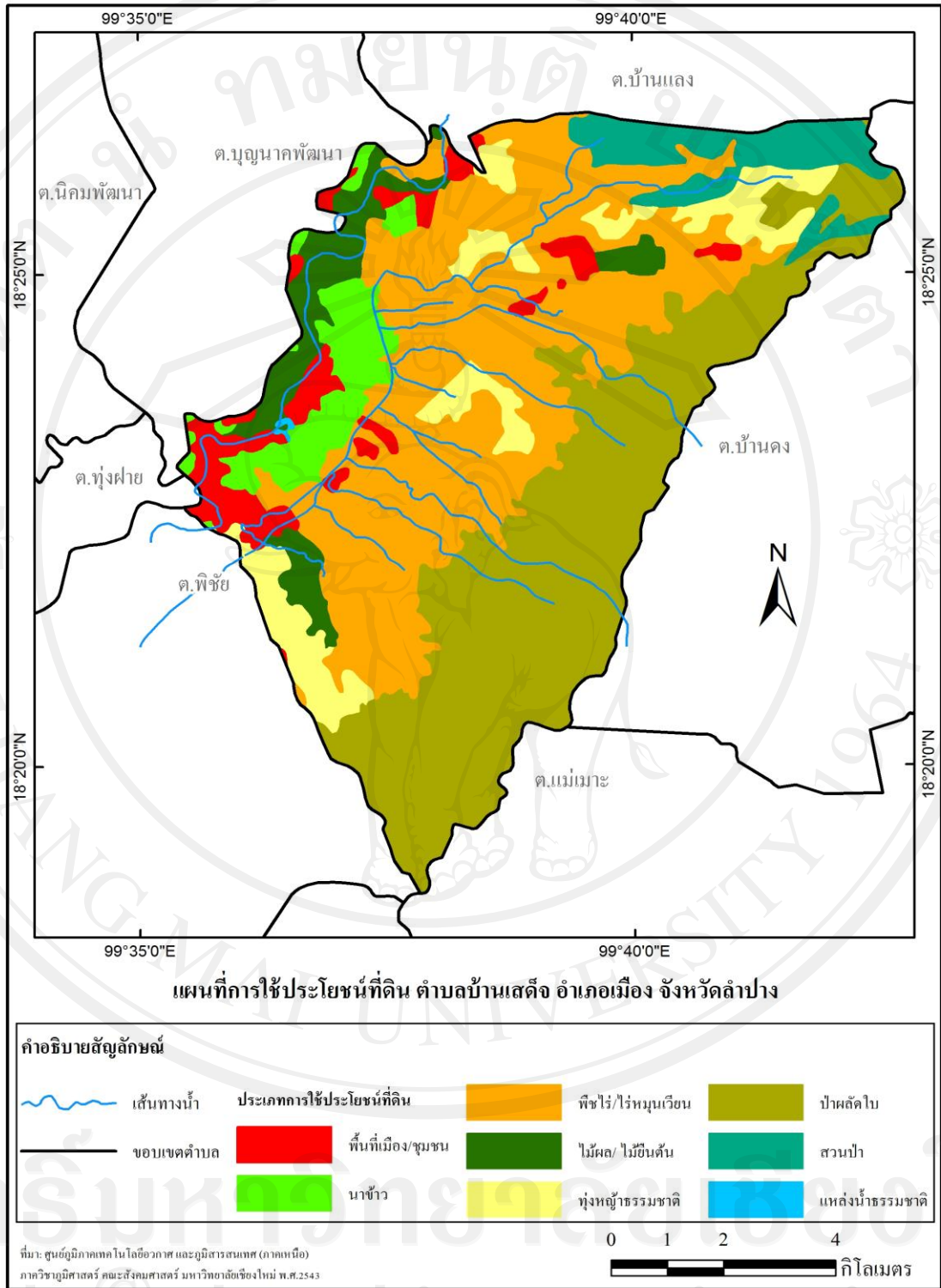
ลักษณะภูมิประเทศของตำบลบ้านเสด็จ สามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ บริเวณที่ลาดชันและที่ราบลุ่ม โดยมีแนวเขาที่ผ่านคือ ฝิ่บ้นน้ำกลาง วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ ซึ่งแบ่งเขตตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง กับตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าเบญจพรรณ ป่าแดง ป่าเต็งรัง สวนป่าผสม และไม้พุ่มหรือทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม สำหรับพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่ปลูกสับปะรด พืชไร่ผสมและพื้นที่นาดำ สภาพดินส่วนใหญ่เป็นกลุ่มดินร่วนปนทราย ดินปนลูกรัง มีความเป็นกรดเล็กน้อย ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลาง มีค่า pH อยู่ในช่วง 4.5-5.5 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกสับปะรดเป็นอย่างดี เพราะ สับปะรดมีความต้องการธาตุฟอสฟอรัส แคลเซียม และแมกนีเซียม ในปริมาณค่อนข้างน้อยและมีความทนทานต่อสภาพที่มีธาตุอะลูมิเนียม และแมงกานีสในดินสูง ประกอบกับความลาดเอียงของพื้นที่ซึ่งมีความลาดเอียงสูง 1-5 เปอร์เซ็นต์ โดยทั้งนี้ มีแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำวัง และมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำน้ำ ลำห้วย บึง หนอง สระน้ำ ดังภาพ 4.2 และ 4.3

ภาพ 4.2 ลักษณะภูมิประเทศ ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ที่มา: ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอากาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ)

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, พ.ศ. 2554

ภาพ 4.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ที่มา: ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ)

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, พ.ศ. 2543

4.1.3 ข้อมูลประชากร การประกอบอาชีพ และข้อมูลด้านสาธารณสุข

พื้นที่ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีจำนวนครัวเรือนทั้ง 17 หมู่บ้าน รวม 4,178 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 10,965 คน โดยมีอัตราส่วนเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน คือ เป็นเพศชาย 5,408 คน และเป็นเพศหญิง จำนวน 5,557 คน โดยประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน

การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของประชากรในตำบล ได้แก่ การเกษตรกรรม การเพาะปลูก เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่กระเทียม หอมแดง เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะปลูกสับปะรด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นแหล่งรายได้หลักมาสู่ครัวเรือน ซึ่งแรงงานที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานในครอบครัว

ข้อมูลด้านสาธารณสุข ตำบลบ้านเสด็จ มีสถานีนามัย จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยบ้านเสด็จ สถานีอนามัยบ้านทรายทอง และสถานีอนามัยบ้านจำคำ และเนื่องจากสับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นแหล่งรายได้หลัก ทำให้ในช่วงระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดมีการเพิ่มรอบในการเพาะปลูกและมีการใช้สารเคมีมากขึ้นเพื่อเร่งผลผลิตและกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมี และจากข้อมูลรายงานการให้บริการตรวจรักษาผู้ป่วยนอกของสถานีอนามัย บ้านเสด็จ บ้านทรายทอง สถานีอนามัยตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นข้อมูลย้อนหลัง 2 ปี คือ ปี พ.ศ. 2551 ถึง ปี พ.ศ. 2552 พบว่ามีข้อมูลอาการเจ็บป่วยด้วยโรคที่อาจมีสาเหตุมาจากการได้รับพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่สะสมในร่างกายของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ดังตาราง 4.1 และ 4.2

ตาราง 4.1 รายงานผู้ป่วยนอกตามกลุ่มสาเหตุ 21 กลุ่มโรค

ณ วันที่ 1 ม.ค. 2551 - 31 ธ.ค. 2551

กลุ่ม	รหัสโรค	สาเหตุการป่วย (กลุ่มโรค)	จำนวน
01	A00 - A99 B00 - B99	โรคติดเชื้อและปรสิต (Certain infectious and parasitic diseases)	100
02	C00-C97 D00-D48	เนื้องอก (รวมมะเร็ง) (Neoplasms)	196
03	D50-D89	โรคเลือดและอวัยวะสร้างเลือด และความผิดปกติเกี่ยวกับภูมิคุ้มกัน (Disease of the blood and blood forming organs and certain disorders involving the immune mechanism)	9

ตาราง 4.1 (ต่อ)

กลุ่ม	รหัสโรค	สาเหตุการป่วย(กลุ่มโรค)	จำนวน
04	E00 - E90	โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ โภชนาการและเมตาบอลิก (Endocrine, nutritional and metabolic diseases)	121
05	F00 - F99	ภาวะแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรม (Mental and behavioural disorders)	121
06	G00 -G99	โรกระบบประสาท (Desease of the nervous system)	15
07	H00 - H59	โรคตาารวมส่วนประกอบของตา (disease of the eye and adnexa)	121
08	H60 - H95	โรคหูและปุ่มกกหู (Diseases of the ear and mastoid process)	192
09	I00 - I99	โรกระบบไหลเวียนเลือด (Diseases of the circulatory system)	388
10	J00 - J99	โรกระบบหายใจ (Diseases of the respiratory system)	1,476
11	K00 - K93	โรกระบบย่อยอาหาร รวมโรคในช่องปาก (Diseases of the digestive system)	296
12	L00 - L99	โรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง (Diseases of the skin and subcutaneous tissue)	152
13	M00 - M99	โรกระบบกล้ามเนื้อ รวม โครงร่าง และเนื้อเยื่อเสริม (Diseases of the musculoskeletal system and connective tissue)	1,616
14	N00 - N99	โรกระบบสืบพันธุ์ร่วมปัสสาวะ (Diseases of the genitourinary system)	26
15	000-099 ยกเว้น 080 – 084	ภาวะแทรกซ้อนในการตั้งครรภ์ การคลอด และ ระยะหลังคลอด (Complication of pregnancy, childbirth and the Puerperium)	47

ตาราง 4.1 (ต่อ)

กลุ่ม	รหัสโรค	สาเหตุการป่วย(กลุ่มโรค)	จำนวน
16	P00 - P96	ภาวะผิดปกติของทารกที่เกิดขึ้นในระยะปริกำเนิด (อายุครรภ์ 22 สัปดาห์ขึ้นไปจนถึง 7 วันหลังคลอด) (Certain conditions originating in the perinatal period)	1
17	Q00 - Q99	รูปร่างผิดปกติแต่กำเนิด การพิการจนผิดรูปแต่กำเนิด และโครโมโซมผิดปกติ (Congenital malformations, deformations and chromosomal abnormalities)	2
18	R00 - R99	อาการ, อาการแสดงและสิ่งผิดปกติที่พบได้จาก การตรวจทางคลินิกและทางห้องปฏิบัติการที่ ไม่สามารถจำแนกโรคในกลุ่มอื่นได้	1,441
19	X40-X49 X60-X69 X85-X90 Y10-Y19	การเป็นพิษและผลที่ตามมา	0
20	v01-v99 y85	อุบัติเหตุจากการขนส่งและผลที่ตามมา (Transport accidents and their sequelae)	21
21	w00-ww99 x00-x19 x20-x29 x30-x39 x50-59 x70-x84 x91-x99 y00-y09 y20-y36 y40-y84 y86-y89	สาเหตุจากภายนอกอื่นๆ ที่ทำให้ป่วยหรือตาย (Other external causes of morbidity and mortality (eg: accidents, injuries, intentional self-harm, assault, animals and plants, complications of medical and surgical care and other unspecified causes)	457
รวม			6,798

ตาราง 4.2 รายงานผู้ป่วยนอกตามกลุ่มสาเหตุ 21 กลุ่มโรค

ณ วันที่ 1 ม.ค. 2552 - 31 ธ.ค. 2552

กลุ่ม	รหัสโรค	สาเหตุการป่วย(กลุ่มโรค)	จำนวน
01	A00 - A99 B00 - B99	โรคติดเชื้อและปรสิต (Certain infectious and parasitic diseases)	155
02	C00-C97 D00-D48	เนื้องอก (รวมมะเร็ง) (Neoplasms)	271
03	D50-D89	โรคเลือดและอวัยวะสร้างเลือด และความผิดปกติ เกี่ยวกับภูมิคุ้มกัน (Disease of the blood and blood forming organs and certain disorders involving the immune mechanism)	6
04	E00 - E90	โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ โภชนาการและเมตาบอลิก (Endocrine, nutritional and metabolic diseases)	140
05	F00 - F99	ภาวะแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรม (Mental and behavioural disorders)	88
06	G00 -G99	โรกระบบประสาท (Desease of the nervous system)	20
07	H00 - H59	โรคตาารวมส่วนประกอบของตา (disease of the eye and adnexa)	45
08	H60 - H95	โรคหูและปุ่มกกหู (Diseases of the ear and mastoid process)	271
09	I00 - I99	โรกระบบไหลเวียนเลือด (Diseases of the circulatory system)	355
10	J00 - J99	โรกระบบหายใจ (Diseases of the respiratory system)	1,260
11	K00 - K93	โรกระบบย่อยอาหาร รวมโรคในช่องปาก (Diseases of the digestive system)	182
12	L00 - L99	โรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง (Diseases of the skin and subcutaneous tissue)	59

ตาราง 4.2 (ต่อ)

กลุ่ม	รหัสโรค	สาเหตุการป่วย(กลุ่มโรค)	จำนวน
13	M00 - M99	โรกระบบกล้ามเนื้อ รวม โครงสร้าง และเนื้อเยื่อเสริม (Diseases of the musculoskeletal system and connective tissue)	1,450
14	N00 - N99	โรกระบบสืบพันธุ์ร่วมปัสสาวะ (Diseases of the genitourinary system)	26
15	000-099 ยกเว้น 080 – 084	ภาวะแทรกซ้อนในการตั้งครรภ์ การคลอด และ ระยะหลังคลอด (Complication of pregnancy, childbirth and the Puerperium)	4
16	P00 - P96	ภาวะผิดปกติของทารกที่เกิดขึ้นในระยะปริกำเนิด (อายุครรภ์ 22 สัปดาห์ขึ้นไปจนถึง 7 วันหลังคลอด) (Certain conditions originating in the perinatal period)	3
17	Q00 - Q99	รูปร่างผิดปกติแต่กำเนิด การพิการจนผิดรูปแต่กำเนิด และโครโมโซมผิดปกติ (Congenital malformations, deformations and chromosomal abnormalities)	0
18	R00 - R99	อาการ, อาการแสดงและสิ่งผิดปกติที่พบได้จาก การตรวจทางคลินิกและทางห้องปฏิบัติการที่ ไม่สามารถจำแนกโรคในกลุ่มอื่นได้	1,674
19	X40-X49 X60-X69	การเป็นพิษและผลที่ตามมา	0
20	X85-X90 Y10-Y19 v01-v99 y85	อุบัติเหตุจากการขนส่งและผลที่ตามมา (Transport accidents and their sequelae)	16

ตาราง 4.2 (ต่อ)

กลุ่ม	รหัสโรค	สาเหตุการป่วย(กลุ่มโรค)	จำนวน
21	w00-ww99 x00-x19 x20-x29 x30-x39 x50-59 x70-x84 x91-x99 y00-y09 y20-y36 y40-y84 y86-y89	สาเหตุจากภายนอกอื่นๆ ที่ทำให้ป่วยหรือตาย (Other external causes of morbidity and mortality (eg: accidents, injuries, intentional self-harm, assault, animals and plants, complications of medical and surgical care and other unspecified causes)	1,049
รวม			7,074

ที่มา: สถานีอนามัย บ้านเสด็จ บ้านทรายทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

จากการรวบรวมข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ พื้นที่เพาะปลูก ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพปลูก สับปะรด ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช แหล่งในการจัดหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และประสบการณ์ในการได้รับพิษจากสารเคมี สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตาราง 4.3 และตาราง 4.4 ดังนี้

ตาราง 4.3 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	159	58.46
หญิง	113	41.54
รวม	272	100.00
2. อายุ		
20 – 30 ปี	10	3.68
31 – 40 ปี	50	18.38
41 – 50 ปี	101	37.13
51 – 60 ปี	77	28.31
มากกว่า 60 ปี	34	12.50
รวม	272	100.00
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	48	17.65
ประถมศึกษา	183	67.28
มัธยมศึกษาตอนต้น	16	5.88
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	19	6.98
ปริญญาตรี	6	2.21
รวม	272	100.00

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
4. สมาชิกในครอบครัว		
1 - 2 คน	30	11.03
3 - 4 คน	166	61.03
5 - 6 คน	65	23.90
มากกว่า 6 คน	11	4.04
รวม	272	100.00
5. รายได้		
ไม่เกิน 30,000 บาท/ปี	59	21.69
30,001 – 60,000 บาท/ปี	78	28.68
60,001 – 90,000 บาท/ปี	31	11.39
90,001 – 120,000 บาท/ปี	48	17.65
มากกว่า 120,000 บาท/ปี	56	20.59
รวม	272	100.00

จากข้อมูลทั่วไป พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 58.46 เป็นเพศหญิง จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 41.54 แสดงให้เห็นว่าเพศชายและเพศหญิงต่างก็เป็นผู้ที่มีโอกาสสัมผัสกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและมีความเสี่ยงในการรับพิษจากสารเคมีไม่ต่างกันมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบอาชีพปลูกสับปะรดนั้น เป็นลักษณะการใช้แรงงานในครอบครัวซึ่งมีทั้งแรงงานเพศชายและเพศหญิง

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่อายุ 41-50 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 37.13 รองลงมาอายุ 51-60 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 28.31 อายุ 31-40 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 18.38 อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 และอายุ 20-30 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.68 โดยมีอายุน้อยที่สุดคือ 22 ปี อายุมากที่สุดคือ 78 ปี และอายุเฉลี่ยประมาณ 48 ปี แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ปลูกสับปะรดส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41 -50 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยแรงงาน ดังนั้นจึงเป็นวัยที่มีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยจากพิษของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่าวัยอื่น

สำหรับระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 67.28 รองลงมาไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 17.65 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 6.98 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88 และระดับปริญญาตรี 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.21 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งอาจมีการแสวงหาข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีและพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องจากหนังสือหรือเอกสารก่อนข้างน้อย

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 61.03 รองลงมา มีสมาชิกในครอบครัว 5-6 คน จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 23.90 มีสมาชิกในครอบครัว 1-2 คน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 11.03 และมีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 6 คน จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.04 สำหรับรายได้ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ 30,001-60,000 บาท/ปี จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 28.68 รองลงมา มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาท/ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 21.69 รายได้มากกว่า 120,000 บาท/ปี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 20.59 รายได้ 90,001-120,000 บาท/ปี จำนวน 48 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.65 และรายได้ 60,001-90,000 บาท/ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 11.39 โดยมีรายได้ต่ำสุด 5,000 บาท/ปี รายได้สูงสุด 400,000 บาท/ปี และรายได้เฉลี่ย 90,162 บาท/ปี ทั้งนี้สาเหตุที่รายได้ต่างกันอาจเนื่องมาจากพื้นที่ในการเพาะปลูกและจำนวนรอบในการเพาะปลูกในแต่ละปีที่แตกต่างกัน

ตาราง 4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะปลูกและการใช้สารเคมีของเกษตรกร

พื้นที่ทำการเกษตรกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1 – 5 ไร่	74	27.21
6 – 10 ไร่	90	33.09
11 – 15 ไร่	36	13.23
16 – 20 ไร่	35	12.87
มากกว่า 20 ไร่	37	13.60
รวม	272	100.00

ตาราง 4.4 (ต่อ)

ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม		
1 – 5 ปี	47	17.28
6 – 10 ปี	48	17.65
11 – 15 ปี	21	7.72
16 – 20 ปี	51	18.75
มากกว่า 20 ปี	105	38.60
รวม	272	100.00
ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
1 – 5 ปี	52	19.12
6 – 10 ปี	64	23.53
11 – 15 ปี	26	9.56
16 – 20 ปี	45	16.54
มากกว่า 20 ปี	85	31.25
รวม	272	100.00
จำนวนครั้งในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อปี		
1 – 5 ครั้ง	241	88.60
6 – 10 ครั้ง	20	7.35
11 – 15 ครั้ง	7	2.57
16 – 20 ครั้ง	2	0.74
มากกว่า 20 ครั้ง	2	0.74
รวม	272	100.00
ประเภทของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้		
สารเคมีกำจัดวัชพืช	267	98.16
สารเคมีกำจัดแมลง	89	32.72
สารเคมีกำจัดเชื้อรา	103	37.87
อื่นๆ	2	0.74

ตาราง 4.4 (ต่อ)

แหล่งจัดหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
ร้านค้าชุมชน	221	81.25
สหกรณ์ตำบล	191	70.22
ร้านค้าในตัวอำเภอ	48	17.65
ผู้แทนจำหน่ายสารเคมี	146	53.68
แหล่งรับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
วิทยุ	81	29.78
โทรทัศน์	110	40.44
หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย	57	20.96
ญาติ/เพื่อนบ้าน	152	55.88
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	179	65.81
ร้านค้า/ผู้แทนจำหน่ายสารเคมี	141	51.84
เอกสารสิ่งพิมพ์	71	26.10
ประสบการณ์ในการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
เคย	29	10.66
ไม่เคย	243	89.34
รวม	272	100.00
การตรวจเลือดหาสารพิษในร่างกายของเกษตรกร		
เคย	92	33.82
ไม่เคย	180	66.18
รวม	272	100.00
ผลการตรวจเลือดหาสารพิษในร่างกายของเกษตรกร		
ปกติ	62	67.39
ปลอดภัย	7	7.61
มีความเสี่ยง	17	18.48
ไม่ปลอดภัย	6	6.52
รวม	92	100.00

จากข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะปลูกและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก ขนาด 6-10 ไร่ จำนวน 90 คน คิดเป็น ร้อยละ 33.09 รองลงมา มีพื้นที่เพาะปลูก ขนาด 1-5 ไร่ จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 27.21 และมากกว่า 20 ไร่ จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.60 ขนาด 11-15 ไร่ จำนวน 36 ราย ขนาด 16-20 ไร่ จำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.23 และ 12.87 ตามลำดับ โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยที่สุด คือ 1 ไร่ จำนวน 5 ราย มากที่สุด คือ 54 ไร่ จำนวน 1 ราย และมีพื้นที่เพาะปลูกสลับปะรดโดยเฉลี่ยประมาณ 12 ไร่ แสดงว่าพื้นที่เพาะปลูกมีการใช้ประโยชน์โดยการเพิ่มจำนวนรอบในการปลูกต่อปี ซึ่งเป็นผลทำให้มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นตาม ซึ่งจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร พบว่าพื้นที่เพาะปลูกสลับปะรดมีความสัมพันธ์กับรายได้ โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกสลับปะรดมาก ก็จะทำการปลูกสลับปะรดมาก และมีรายได้มากเพิ่มขึ้นตามสัดส่วนของจำนวนพื้นที่ปลูกสลับปะรด

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพปลูกสลับปะรดมากกว่า 20 ปี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 38.60 รองลงมา 16-20 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 และ 6-10 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 17.65 ประสบการณ์ 1-5 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 17.28 และ 11-15 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 7.72 โดยมีประสบการณ์ในการเพาะปลูกน้อยสุด คือ 1 ปี และมากที่สุด คือ 55 ปี ประสบการณ์โดยเฉลี่ยประมาณ 19 ปี ซึ่งสอดคล้องกับอายุของเกษตรกรส่วนใหญ่ที่มีอายุประมาณ 41-50 ปี แสดงว่ากลุ่มเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเพาะปลูกมานานและเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น เมื่อพิจารณาข้อมูลประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 20 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 รองลงมา 6-10 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 23.53 และ 1-5 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 19.12 มีประสบการณ์ 16-20 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 16.54 และ 11-15 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 9.56 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชน้อยสุด คือ 1 ปี และมากที่สุดคือ 55 ปี และประสบการณ์ในการใช้สารเคมีเฉลี่ยประมาณ 17 ปี โดยกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 1-5 ครั้ง/ปี จำนวน 241 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.60 รองลงมาคือ 6-10 ครั้ง/ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 7.35 และใช้ 11-15 ครั้ง/ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.57 มีการใช้ 16-20 ครั้ง/ปี และมากกว่า 20 ครั้ง/ปี จำนวน 2 คนเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 0.74 โดยมีการใช้สารเคมีน้อยสุด คือ 1 ครั้ง/ปี สูงสุดคือ 30 ครั้ง/ปี และมีการใช้โดยเฉลี่ยประมาณ 3 ครั้ง/ปี แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีการใช้สารเคมีมานานและใช้ในรอบปีค่อนข้างเข้มข้น ทำให้มีโอกาสเสี่ยงในการรับพิษจากสารเคมีสะสมในร่างกายมากขึ้น

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชประเภท สารเคมีกำจัดวัชพืช กลุ่มพาราควอท เช่น โบรมาซิด ไดยูรอน กรัสมอกโซน จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 98.16 รองลงมาใช้สารเคมีกำจัดเชื้อรา เช่น เมตาแลกซิด ฟอสอีทิล-อะลูมิเนียม และโพแทสเซียมคลอไรด์ จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 37.87 ใช้สารเคมีกำจัดแมลง จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 32.72 และใช้สารเคมีอื่นๆ อีกจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.74 แสดงให้เห็นว่าในการประกอบอาชีพการปลูกสับปะรด ศัตรูพืชที่สำคัญได้แก่วัชพืช และเชื้อรา โดยแหล่งจัดหาหรือแหล่งซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มเกษตรกรส่วนมากซื้อจากร้านค้าชุมชน จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 รองลงมาจัดซื้อจากสหกรณ์ตำบลบ้านเสด็จ จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 70.22 จัดซื้อจากผู้แทนจำหน่ายสารเคมี จำนวน 146 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.68 และจัดซื้อจากร้านค้าในอำเภอเมือง จำนวน 48 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.65 ตามลำดับ ซึ่งการที่มีแหล่งซื้อจากร้านค้าในชุมชน สหกรณ์ตำบล หรือมีผู้แทนจำหน่ายสารเคมีมาบริการในพื้นที่ ทำให้สะดวกต่อการจัดหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและมีการใช้สารเคมีของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่จะได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 65.81 รองลงมาได้รับความรู้จากญาติหรือเพื่อนบ้าน จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 55.88 ได้รับความรู้จากร้านค้า/ผู้แทนจำหน่ายสารเคมี จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 51.84 ได้รับความรู้จากโทรทัศน์ จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 40.44 ได้รับความรู้จากวิทยุ เอกสารสิ่งพิมพ์และหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย จำนวน 81 คน 71 คน และ 57 คน คิดเป็นร้อยละ 29.78, 26.10 และ 20.96 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ญาติ เพื่อนบ้าน และผู้แทนจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นกลุ่มที่ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในเรื่องของการใช้และการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

สำหรับการได้รับพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่ไม่มีอาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 243 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.34 และเคยมีอาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพียง จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.66 ทั้งนี้ การที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีอาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอาจเป็นเพราะลักษณะการได้รับพิษไม่ใช่ชนิดเฉียบพลันจึงยังไม่แสดงอาการแต่อาจเป็นอาการที่ได้รับพิษแบบเรื้อรัง และเมื่อสอบถามถึงการเจาะเลือดเพื่อตรวจหาสารพิษตกค้างในร่างกาย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการตรวจเลือดเพื่อหาสารพิษ จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 66.18 และเคยเข้ารับการตรวจเลือดเพื่อหาสารพิษในร่างกายเพียง 92 คน คิดเป็นร้อยละ 33.82 ทั้งนี้ เนื่องจากบางหมู่บ้านอาจจะไม่มีโครงการตรวจเลือดหาสารพิษ หรือมีแต่เกษตรกรไม่สมัครใจเข้ารับการตรวจ ซึ่งผลการตรวจเลือดเพื่อหา

สารพิษในร่างกายของเกษตรกร จำนวน 92 คนนั้น ส่วนใหญ่มีผลการตรวจอยู่ในระดับปกติ จำนวน 62 ราย คิดเป็น 67.39 รองลงมาอยู่ในระดับมีความเสี่ยง จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.48 ระดับปลอดภัย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.61 และระดับไม่ปลอดภัย จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.52 แสดงให้เห็นว่ายังมีกลุ่มเกษตรกรประมาณ 1 ใน 3 ที่ได้รับพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

4.3 ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

จากการรวบรวมข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบของสารเคมีศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความรู้ด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความรู้ด้านการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความรู้ด้านผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อม สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตาราง 4.5 และ 4.6 ดังนี้

ตาราง 4.5 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

รายการ	ตอบถูก	ตอบผิด
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
1. การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีเพียงวิธีเดียว คือ การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้น*	151 (55.51)	121 (44.49)
2. สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้แก่ สารกำจัดแมลง สารกำจัดวัชพืช สารกำจัดเชื้อราและสาร กำจัดหนูและสัตว์แทะ	205 (75.37)	67 (24.63)
3. สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกชนิดเป็นอันตราย ต่อเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม	233 (85.66)	39 (14.34)
4. สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถเข้าสู่ร่างกาย ได้ 2 ทาง คือ ทางปาก และทางตา*	141 (51.84)	131 (48.16)

ตาราง 4.5 (ต่อ)

รายการ	ตอบถูก	ตอบผิด
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
ความรู้ด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
5. การผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 2 ชนิด ทำให้มีประสิทธิภาพในการกำจัดศัตรูพืช ได้มากขึ้น*	82 (30.15)	190 (69.85)
6. การเพิ่มปริมาณความเข้มข้นของสารเคมี กำจัดศัตรูพืชช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหา แมลงหรือวัชพืชคือยาได้*	95 (34.93)	177 (65.07)
7. สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผสมแล้วหากใช้ไม่หมด ควรเก็บไว้เพื่อนำไปฉีดพ่นในครั้งต่อไป*	164 (60.29)	108 (39.71)
8. วิธีการทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัด ศัตรูพืชที่ถูกต้อง คือ การนำไปฝัง	213 (78.31)	59 (21.69)
ความรู้ด้านการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
9. การสวมใส่อุปกรณ์ป้องกัน ควรสวมใส่ เฉพาะขั้นตอนการฉีดพ่นสารเคมีเท่านั้น*	141 (51.84)	131 (48.16)
10. ตำแหน่งที่ยืนฉีดพ่นสารเคมีจะยืนอยู่ใน ตำแหน่งใดก็ได้ไม่จำกัดทิศทางลม*	228 (83.82)	44 (16.18)
11. การเก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรเก็บไว้ ในสถานที่มิดชิดปลอดภัยและอยู่สูงพ้นมือเด็ก	245 (90.07)	27 (9.93)
12. ภาชนะที่บรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเมื่อ ใช้หมดแล้วไม่ควรนำมาใส่อาหารหรือน้ำดื่ม	239 (87.87)	33 (12.13)

ตาราง 4.5 (ต่อ)

รายการ	ตอบถูก	ตอบผิด
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
ความรู้ด้านผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อม		
13. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีระดับพิษรุนแรงมากจะส่งผลให้เกิดการตกค้างในดิน น้ำ และอากาศเป็นเวลานาน	238 (87.50)	34 (12.50)
14. สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะปนเปื้อนตกค้างเฉพาะบริเวณที่มีการใช้สารเคมีเท่านั้น*	133 (48.90)	139 (51.10)
15. การใช้สารเคมีเป็นสาเหตุทำให้ดินเป็นกรดขาดความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ	214 (78.68)	58 (21.32)
16. การทิ้งหรือล้างอุปกรณ์ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชลงในแหล่งน้ำ มีผลทำให้สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ตายได้	244 (89.71)	28 (10.29)

* ข้อคำถามด้านล่าง

จากการศึกษาข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบของสารเคมีศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร พบว่า ในส่วนของความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้น กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 85.66 มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องมากที่สุดเกี่ยวกับอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเนื่องมาจากเกษตรกรทราบว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นวัตถุที่มีพิษและอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัว และในขณะเดียวกันเกษตรกรยังทราบว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ทำให้สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตที่มีประโยชน์ในดิน น้ำ อากาศ ตายได้ ร้อยละ 89.66 รองลงมาได้แก่ความรู้ในส่วนของชนิดของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งได้แก่สารกำจัดแมลง สารกำจัดวัชพืช สารกำจัดเชื้อรา และสารกำจัดหนูและสัตว์ทะเล แต่เมื่อสอบถามถึงการเข้าสู่ร่างกายของสารเคมี พบว่า ร้อยละ 48.16 ของเกษตรกร มีความเข้าใจว่าสารเคมีสามารถเข้าสู่ร่างกายได้ 2 ทาง คือ ทางปากและทางตาเท่านั้น ซึ่งวิถีทางที่สารเคมีเข้าสู่ร่างกายนั้น สามารถเข้าสู่ร่างกายได้ 3 ทาง ได้แก่ ทางผิวหนัง ทางปาก และทางการหายใจ โดยทางผิวหนัง สารเคมีจะซึมเข้า

ทางผิวหนังได้ ในกรณีที่สารเคมีหกรดตัวหรือเสื้อผ้า สารเคมีปลิวฟุ้งมาถูกตัว สำหรับทางปาก อาจเกิดได้เมื่อละอองหรือฝุ่นสารเคมีปลิวเข้าปากขณะที่ผสมยาหรือฉีดพ่นโดยไม่สวมผ้าปิดปาก การดื่มน้ำหรือกินอาหารจากภาชนะที่ปนเปื้อน การใช้ปากดูดหรือปากเป่าเมื่อเครื่องพ่นมีปัญหา และทางการหายใจนั้นสารเคมีที่มีขนาดเล็กมาก จะสามารถเข้าสู่ถุงลมและการดูดซึมเข้าสู่ร่างกาย จะเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้อาจถูกดูดซึมได้จากโพรงจมูก หรือโดยการหายใจเอาฝุ่นหรือ ไอของสารเคมี ไอร์ระเหยจากกากสารเคมีที่หก เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรส่วนหนึ่งมีความรู้ความเข้าใจว่าการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีเพียงวิธีเดียว คือการใช้สารเคมีเท่านั้น ซึ่งอาจเนื่องมาจากการปลูกสับปะรด ศัตรูพืชที่สำคัญได้แก่ วัชพืช ทำให้ที่ผ่านมากเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้แต่สารเคมี เพราะมีความสะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องใช้แรงงานมาก ประหยัดเวลา และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งความรู้และประสบการณ์นี้ได้สืบทอดมาจากรุ่นต่อรุ่น จึงทำให้เกษตรกรไม่รู้ว่าจะมีการกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีอื่นๆ เช่น การอนุรักษ์แมลงธรรมชาติที่เป็นตัวห้ำ ตัวเบียน หรือการใช้สารชีวภาพในการกำจัดแมลงศัตรูพืช

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ถูกต้องน้อยที่สุด คือ การผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 2 ชนิดเข้าด้วยกัน หรือการเพิ่มปริมาณความเข้มข้นของสารเคมีเพื่อช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาแมลงหรือวัชพืชดื้อยา ซึ่งจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรพบว่า เกษตรกรจะผสมสารเคมีชนิดฆ่าหญ้าและคุมหญ้าเข้าด้วยกันในการฉีดพ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัด นอกจากนี้ เพื่อไม่ให้เสียเวลาในการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดวัชพืชหลายครั้ง ต่อรอบการเพาะปลูกสับปะรด เกษตรกรก็จะเพิ่มปริมาณความเข้มข้นของสารเคมี ซึ่งความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องดังกล่าว อาจเป็นเหตุอาจทำให้เกษตรกรเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมีมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากการผสมสารเคมีหลายชนิดและการเพิ่มปริมาณความเข้มข้นของสารเคมี โดยเฉพาะหากเกษตรกรใช้สารเคมีที่มีสูตรตำรับและปริมาณสารออกฤทธิ์ของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น ตัวทำลายหรือสารลดแรงตึงผิวอาจทำให้การดูดซึมสารเคมีมีมากขึ้น หรือรูปแบบที่เป็นผงฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กมาก หรือสารเคมีในรูปสารละลายจะทำให้การดูดซึมผ่านผิวหนังเกิดขึ้นได้มากกว่ารูปแบบที่เป็นผง และสูตรของสารเคมีที่มีสารออกฤทธิ์ความเข้มข้นสูง ก็จะมีโอกาสการเกิดอันตรายได้มากขึ้น

ความรู้ด้านการป้องกันตนเองของเกษตรกรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90.07 จะเก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไว้ในสถานที่มิดชิดปลอดภัยและอยู่สูงพ้นมือเด็ก รองลงมาได้แก่ การไม่นำภาชนะที่บรรจุสารเคมีที่ใช้หมดแล้วมาเป็นภาชนะใส่อาหารหรือน้ำดื่ม ร้อยละ 87.87 และตำแหน่งในการยื่นฉีดพ่นสารเคมีซึ่งต้องยื่นอยู่เหนือลม เพราะหากฉีดพ่นใต้ลมจะทำให้ลมพัดสารเคมีเข้าสู่ผู้ฉีดพ่นได้ อย่งไรก็ดี เกษตรกรร้อยละ 48.16 มีความรู้ความเข้าใจว่าควรสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันเฉพาะขั้นตอน

การฉีดพ่นสารเคมีเท่านั้น ซึ่งจากข้อเท็จจริง โอกาสเสี่ยงในการได้รับพิษจากการสัมผัสสารเคมี ยังมีขั้นตอนก่อนการฉีดพ่นสารเคมี เช่น การเตรียมและการผสมสารเคมี ในขั้นตอนนี้สารเคมีจะเปื้อนเปรอะผิวหนังได้ง่าย หากไม่ใช่อุปกรณ์ในการป้องกัน เช่น ถุงมือยาง รองเท้าบู๊ต ที่ปิดปากและจมูก แว่นตาหรือที่ครอบตา หมวกหรือผ้าโพกศีรษะ เสื้อแขนขางวงเกงขายาว หรือใช้วัสดุอุปกรณ์ไม่กวนในการผสมสารเคมี เป็นต้น

สำหรับความรู้ด้านผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 89.71 มีความรู้ความเข้าใจว่าการทิ้งหรือล้างอุปกรณ์ฉีดพ่นสารเคมีลงในแหล่งน้ำ ทำให้สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ตายได้ รองลงมาได้แก่ การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีระดับพิษรุนแรงมากจะส่งผลให้เกิดการตกค้างในดิน น้ำและอากาศเป็นเวลานาน ร้อยละ 87.50 และการใช้สารเคมีเป็นสาเหตุทำให้ดินเป็นกรดขาดความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ร้อยละ 78.68 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูง ทุกร้อยละ ครึ่งหนึ่งของเกษตรกรคือ ร้อยละ 51.10 ยังเข้าใจว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะปนเปื้อนตกค้างเฉพาะบริเวณที่มีการใช้สารเคมีเท่านั้น แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เพราะการฉีดพ่นสารเคมีจะทำให้เกิดการฟุ้งกระจายในอากาศในบริเวณกว้าง อันอาจทำให้เกิดการปนเปื้อนตกค้างในบริเวณกว้างเช่นเดียวกันและจะเป็นอันตรายมากหากบริเวณใกล้เคียงเป็นแหล่งน้ำหรือใกล้แหล่งชุมชน

ตาราง 4.6 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

คะแนนระดับความรู้ความเข้าใจ	จำนวน	ร้อยละ
สูง (10.68 – 16.00 คะแนน)	134	49.26
ปานกลาง (5.34 – 10.67 คะแนน)	124	45.59
ต่ำ (0.00 – 5.33 คะแนน)	14	5.15
รวม	272	100.00

$$\bar{X} = 10.90, SD = 2.66$$

จากคะแนนระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรโดยรวม ในตาราง 4.6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้ความเข้าใจในระดับสูง โดยมีคะแนนอยู่ระหว่าง 10.68 – 16.00 ซึ่งอยู่ในช่วงเดียวกับค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) คือ 10.90 จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 49.26 รองลงมา มีคะแนนความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 45.59 และความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 5.15 โดยมีค่าคะแนนต่ำสุด 4 คะแนน และค่าคะแนนสูงสุด 16 คะแนน

โดยสรุป ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรรู้ถึงอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยความรู้ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น การใช้สารเคมีในระดับที่มีพิษรุนแรงมาก หรือใช้ในปริมาณมาก รวมถึงระยะเวลาที่ใช้สารเคมียาวนาน จะเกิดการปนเปื้อนตกค้างใน ดิน น้ำ อากาศ ซึ่งทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และทำให้การถ่ายทอดมวลสารและพลังงานผ่านห่วงโซ่อาหารเกิดมลพิษ สัตว์หรือแมลงต่างๆ ในระบบนิเวศตาย ลดจำนวนหรือสูญหาย ซึ่งส่งผลให้ขั้นตอนระดับการบริโภคอาหารของห่วงโซ่อาหารน้อยลง ไม่สลับซับซ้อน เกิดผลกระทบต่อการค้างชีวิตทั้งหลายในธรรมชาติทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในที่สุดก็จะทำให้ระบบนิเวศเสียความสมดุลไป

สำหรับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องน้อยที่สุดของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ ความรู้ด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในขั้นตอนการผสมสารเคมี โดยเกษตรกรจะผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 2 ชนิดเข้าด้วยกัน หรือการเพิ่มปริมาณความเข้มข้นของสารเคมี ด้วยเกษตรกรเข้าใจว่าเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดศัตรูพืช รวมถึงเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการฉีดพ่นสารเคมีหลายครั้ง ซึ่งความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องดังกล่าว อาจเป็นเหตุทำให้เกษตรกรเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมีมากขึ้น เนื่องจากการผสมสารเคมีหลายชนิดและการเพิ่มปริมาณความเข้มข้นของสารเคมีนั้นจะเป็นอันตรายมากยิ่งขึ้นหากใช้สารเคมีที่มีสูตรตำรับสารออกฤทธิ์ความเข้มข้นสูงและปริมาณสารออกฤทธิ์ของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาก รวมถึงรูปแบบชนิดของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้ด้วย

ดังนั้น หากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะสมารถนำความรู้ไปใช้ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างฉลาด มีเหตุผล เพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดจากการได้รับพิษจากสารเคมีทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อตนเอง บุคคลใกล้ชิด หรือผู้บริโภค รวมถึงเป็นการลดผลกระทบและมลพิษที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม

4.4 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อด้านสุขภาพ

จากการรวบรวมข้อมูลความเชื่อด้านสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ได้แก่ ความเชื่อด้านโอกาสเสี่ยงต่อโรคที่เกิดจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเชื่อด้านความรุนแรงของโรคที่เกิดจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเชื่อในประโยชน์ของการป้องกันตนเองจากโรคที่เกิดจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อในอุปสรรคของการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตาราง 4.7 และ 4.8 ดังนี้

ตาราง 4.7 ความเชื่อด้านสุขภาพ

รายการ	เห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วย
	น้อย	ปานกลาง	มาก
	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)
ความเชื่อด้านโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค			
1. การฉีดพ่นสารเคมีบ่อย ๆ ทำให้มีโอกาสได้รับพิษจากสารเคมีมากยิ่งขึ้น	8 (2.94)	33 (12.13)	231 (84.93)
2. การใช้สารเคมีไม่เป็นอันตรายเพราะร่างกายสามารถทำลายหรือขับสารพิษออกไปได้*	152 (55.88)	88 (32.35)	32 (11.76)
3. การฉีดพ่นสารเคมี ถ้าร่างกายไม่มีบาดแผลก็จะไม่เกิดอันตราย*	106 (38.97)	130 (47.79)	36 (13.24)
4. ผู้ที่เคยเกิดอาการแพ้พิษจากสารเคมีมาแล้วจะมีภูมิคุ้มกันป้องกันตนเองไม่เกิดอาการแพ้อีก*	154 (56.62)	92 (33.82)	26 (9.56)

ตาราง 4.7 (ต่อ)

รายการ	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย มาก
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
ความเชื่อด้านความรุนแรงของโรค			
5. สารเคมีที่มีความเป็นพิษน้อยไม่สามารถ สะสมในร่างกายได้*	143 (52.57)	92 (33.82)	37 (13.60)
6. การเกิดพิษจากสารเคมี จะเกิดแบบ เฉียบพลันเท่านั้น*	98 (36.03)	146 (53.68)	28 (10.29)
7. พิษจากสารเคมีอาจเป็นสาเหตุให้เป็น โรคอัมพฤกษ์ อัมพาตหรือโรคมะเร็งได้	30 (11.03)	114 (41.91)	128 (47.06)
8. อาการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมี สามารถรักษาให้หายขาดได้*	60 (22.06)	155 (56.99)	57 (20.96)
ความเชื่อในประโยชน์ของการป้องกันตนเอง			
9. การปฏิบัติตามที่ฉลากระบุทุกครั้งก่อน การใช้สารเคมีช่วยป้องกันอันตรายจาก พิษสารเคมีได้	12 (4.41)	56 (20.59)	204 (75.00)
10. การใช้อุปกรณ์ป้องกันถึงแม้จะยุ่งยาก แต่ก็มีประโยชน์	10 (3.68)	61 (22.43)	201 (73.90)
11. การกินยาแก้แพ้ก่อนการฉีดพ่นสารเคมี จะป้องกันการเจ็บป่วยจากพิษสารเคมีได้*	113 (41.54)	126 (46.32)	33 (12.13)
12. การอาบน้ำหลังการใช้สารเคมีช่วยลด สารพิษเข้าสู่ผิวหนังได้	9 (3.31)	65 (23.90)	198 (72.79)

ตาราง 4.7 (ต่อ)

รายการ	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย มาก
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
ความเชื่อในอุปสรรคของการป้องกันตนเอง			
13. การอ่านฉลากทุกครั้งก่อนการใช้ สารเคมีทำให้ยุ่งยากและเสียเวลา*	203 (74.63)	41 (15.07)	28 (10.29)
14. การซื้ออุปกรณ์ป้องกันสารเคมีมาใช้ เป็นการสิ้นเปลืองเงิน*	194 (71.32)	49 (18.01)	29 (10.66)
15. การสวมหน้ากากปิดปาก ปิดจมูก ทำให้อึดอัดและหายใจไม่สะดวก*	176 (64.71)	63 (23.16)	33 (12.13)
16. การแยกซักเสื้อผ้าที่ใส่ทำงานฉีดพ่น สารเคมีกับเสื้อผ้าอื่น ๆ ไม่เป็นการ ยุ่งยากและเป็นสิ่งจำเป็น	53 (19.49)	48 (17.65)	171 (62.87)

* ข้อคำถามด้านลบ

จากการศึกษาความเชื่อด้านสุขภาพในด้านต่างๆ เช่น โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ความรุนแรงของโรค ความเชื่อในประโยชน์ของการป้องกันตนเอง และความเชื่อในอุปสรรคของการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อหรือเห็นด้วยมากในด้านการรับรู้ประโยชน์ในการป้องกันตนเอง และอุปสรรคของการป้องกันตนเอง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ จำนวน 204 คน หรือร้อยละ 75 เชื่อหรือเห็นด้วยมากกว่า การปฏิบัติตามที่ฉลากระบุทุกครั้งก่อนการใช้สารเคมีช่วยป้องกันอันตรายจากพิษสารเคมีได้ และการอ่านฉลากก่อนการใช้สารเคมีไม่ทำให้ยุ่งยากและเสียเวลา จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 74.63 ซึ่งการอ่านฉลากทุกครั้งก่อนเริ่มใช้ จะช่วยให้เกษตรกรปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องตามคำแนะนำที่บอกไว้บนฉลาก รวมถึงให้สังเกตแถบสี เครื่องหมายเตือนพิษภัยและการอธิบายด้วยภาพ หรือคำแนะนำเพิ่มเติมซึ่งอาจต้องปฏิบัติตามนอกเหนือจากคำแนะนำต่างๆ ไปด้วย

รองลงมาได้แก่ การใช้อุปกรณ์ป้องกัน หรือการแยกซักเสื้อผ้าที่ใส่ทำงานฉีดพ่นสารเคมีกับเสื้อผ้าอื่น รวมถึงการอาบน้ำชำระร่างกายหลังการฉีดพ่นสารเคมี โดยถึงแม้จะเป็นการยุ่งยาก เสียเวลา สิ้นเปลืองเงิน และอึดอัด ทำงานไม่สะดวก เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยอมที่จะซื้อหรือหามาเพื่อป้องกันตนเอง แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมี จึงเห็นประโยชน์ในการป้องกันการตนเองมากกว่าอุปสรรคของการป้องกันตนเอง จึงเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติในสิ่งนั้นๆ อย่างไรก็ตามในความเชื่อในประโยชน์ของการป้องกันตนเอง เกษตรกรส่วนหนึ่ง จำนวน 126 คน หรือร้อยละ 46.32 เห็นด้วยปานกลางว่า การกินยาแก้แพ้ก่อนการฉีดพ่นสารเคมีจะป้องกันการเจ็บป่วยจากพิษสารเคมีได้

สำหรับความเชื่อในโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค เกษตรกรส่วนใหญ่ เชื่อหรือเห็นด้วยมากกว่าการฉีดพ่นสารเคมีบ่อยๆ ทำให้มีโอกาสได้รับพิษจากสารเคมีมากยิ่งขึ้น สำหรับโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคที่เป็นข้อความด้านลบ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อหรือเห็นด้วยน้อยกว่าผู้ที่เคยเกิดอาการแพ้พิษจากสารเคมีมาแล้ว จะมีภูมิคุ้มกันป้องกันตนเองไม่เกิดอาการแพ้หรือ การใช้สารเคมีไม่เป็นอันตรายเพราะร่างกายไม่สามารถทำลายหรือขับสารพิษออกไปได้ รวมถึงการฉีดพ่นสารเคมีถ้าร่างกายไม่มีบาดแผลก็จะไม่เกิดอันตราย แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรเห็นด้วยเป็นอย่างมากในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้มีความเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมี ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความเชื่อด้านความรุนแรงของโรค โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกว่า พิษจากสารเคมีอาจเป็นสาเหตุของโรคอัมพฤกษ์ อัมพาตหรือโรคมะเร็งได้ นอกจากนี้ในข้อความด้านลบ เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยน้อยกว่า สารเคมีที่มีความเป็นพิษน้อยไม่สามารถสะสมในร่างกายได้ ซึ่งเป็นความเชื่อหรือความเห็นที่ถูกต้อง เพราะการได้รับพิษจากสารเคมี มีทั้งการได้รับพิษแบบเฉียบพลันและการได้รับพิษแบบเรื้อรัง ซึ่งต่างกับความเห็นของเกษตรกรที่เห็นด้วยปานกลางว่าการเกิดพิษจากสารเคมีจะเกิดแบบเฉียบพลันเท่านั้น เช่นเดียวกับอาการเจ็บป่วยจากสารเคมีสามารถรักษาให้หายขาดได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะลักษณะอาการที่แสดงออกของการได้รับพิษจากสารเคมีของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปริมาณที่ได้รับและระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมถึงการป้องกันตนเองในการลดการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นผลให้ลักษณะอาการของการได้รับพิษและความรุนแรงของโรคแตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อหรือเห็นด้วยปานกลางในด้านความรุนแรงของโรคที่เกิดจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งหากเกษตรกรมีความเชื่อหรือเห็นด้วยมากในการรับรู้ด้านความรุนแรงของโรคก็ จะเป็นแรงสนับสนุนให้มีพฤติกรรมในการป้องกันมากยิ่งขึ้น

และจากระดับความเชื่อด้านสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรโดยรวม ในตาราง 4.8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับความเชื่อด้านสุขภาพในระดับสูง ซึ่งอยู่ในช่วงระดับเดียวกับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คือ 2.47 จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 67.28 รองลงมาที่มีความเชื่อด้านสุขภาพในระดับปานกลาง จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 32.72 โดยไม่มีเกษตรกรที่มีความเชื่อด้านสุขภาพในระดับต่ำเลย แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีความเชื่อว่าตนเป็นบุคคลที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคที่เกิดจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และหากเมื่อเกิดโรคขึ้นอาจจะมีความรุนแรงและมีผลกระทบต่ออาการชีวิต เกษตรกรจึงปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยง ลดโอกาส และลดความรุนแรงของโรคที่เกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อดังกล่าว จะนำไปสู่พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดพืชของเกษตรกรที่ถูกต้องต่อไป

ตาราง 4.8 ระดับความเชื่อด้านสุขภาพ

ระดับความเชื่อด้านสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
สูง (2.34 – 3.00)	183	67.28
ปานกลาง (1.67 – 2.33)	89	32.72
ต่ำ (1.00 – 1.66)	0	0.00
รวม	272	100.00

$\bar{X} = 2.47, SD = 0.29$

4.5 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

จากการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ในขั้นตอนก่อนการฉีดพ่นสารเคมี ขั้นตอนขณะฉีดพ่นสารเคมีและขั้นตอนหลังการฉีดพ่นสารเคมี สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตาราง 4.9 และ 4.10 ดังนี้

ตาราง 4.9 พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	ทุกครั้ง	เกือบทุกครั้ง	บ่อย	บางครั้ง	ไม่ปฏิบัติ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
พฤติกรรมก่อนการฉีดพ่นสารเคมี					
1. อ่านฉลากก่อนใช้และปฏิบัติ ตามที่ระบุไว้ในฉลากทุก ขั้นตอน	124 (45.59)	82 (30.15)	30 (11.03)	36 (13.23)	- (0)
2. สวมถุงมือยาง ใต้หน้ากาก ใช้ผ้าปิดปากปิดจมูกขณะ เตรียมผสมสารเคมี	99 (36.40)	103 (37.87)	24 (8.82)	31 (11.40)	15 (5.51)
3. ผสมสารเคมีในบริเวณ ที่โล่งแจ้ง	118 (43.38)	92 (33.82)	40 (14.71)	22 (8.09)	- (0)
4. ผสมสารเคมีหลาย ๆ ชนิด ในถังเดียวกัน*	22 (8.09)	72 (26.47)	66 (24.26)	65 (23.90)	47 (17.28)
5. สวมถุงมือยางและใช้ไม้กวน ขณะผสมสารเคมี	125 (45.95)	31 (11.40)	31 (11.40)	35 (12.87)	50 (18.38)
6. ดื่มน้ำหรือเครื่องดื่มชูกำลัง ขณะผสมสารเคมี*	178 (65.44)	53 (19.48)	20 (7.35)	14 (5.15)	7 (2.57)
7. ตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องมือพ่น ก่อนฉีดพ่นสารเคมี	111 (40.81)	61 (22.43)	36 (13.23)	34 (12.50)	30 (11.03)

ตาราง 4.9 (ต่อ)

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	ทุกครั้ง	เกือบทุกครั้ง	บ่อย	บางครั้ง	ไม่ปฏิบัติ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
พฤติกรรมขณะฉีดพ่นสารเคมี					
8. สวมถุงมือยางและรองเท้าบู๊ต	193 (70.96)	50 (18.38)	6 (2.21)	11 (4.04)	12 (4.41)
9. สวมเสื้อแขนยาวและกางเกง ขายาว	229 (84.19)	39 (14.34)	3 (1.10)	1 (0.37)	- (0)
10. สวมหมวกหรือใช้ผ้าโพก ศีรษะ	218 (80.15)	45 (16.54)	7 (2.57)	2 (0.73)	- (0)
11. สวมหน้ากากหรือใช้ผ้าปิด ปากและจมูก	177 (65.07)	51 (18.75)	22 (8.09)	14 (5.15)	8 (2.94)
12. สวมแว่นตาหรือที่ครอบตา	77 (28.31)	31 (11.40)	33 (12.13)	58 (21.32)	73 (26.84)
13. ทำการฉีดพ่นสารเคมีในเวลา อากาศร้อน*	35 (12.87)	58 (21.32)	78 (28.68)	63 (23.16)	38 (13.97)
14. สูบบุหรี่หรือทานอาหาร ขณะหยุดพักฉีดพ่นสารเคมี*	154 (56.62)	51 (18.75)	34 (12.50)	19 (6.98)	14 (5.15)

ตาราง 4.9 (ต่อ)

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	ทุกครั้ง	เกือบทุกครั้ง	บ่อย	บางครั้ง	ไม่ปฏิบัติ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
พฤติกรรมหลังการฉีดพ่นสารเคมี					
15. กำจัดสารเคมีที่ผสมแล้วใช้ ไม่หมดโดยเททิ้งลงดินหรือ แหล่งน้ำ*	125 (45.96)	96 (35.29)	29 (10.66)	19 (6.98)	3 (1.10)
16. ล้างอุปกรณ์และเครื่องพ่น สารเคมีในแม่น้ำลำคลอง หรือบ่อน้ำ*	133 (48.90)	85 (31.25)	33 (12.13)	17 (6.25)	4 (1.47)
17. เก็บสารเคมีและอุปกรณ์ฉีด พ่นไว้ในที่สูงหรือที่ลับพ้น มือเด็ก	177 (65.07)	44 (16.18)	10 (3.68)	24 (8.82)	17 (6.25)
18. ทำลายภาชนะที่บรรจุสาร เคมีโดยนำไปฝังดิน	52 (19.12)	26 (9.56)	38 (13.97)	60 (22.06)	96 (35.29)
19. ติดป้ายบอกเตือนถึงวันที่ ฉีดพ่นสารเคมีบริเวณแปลง ที่ฉีดพ่น	12 (4.41)	37 (13.60)	27 (9.93)	84 (30.88)	112 (41.18)
20. อาบน้ำชำระร่างกายทันที หลังการใช้สารเคมี	171 (62.87)	47 (17.28)	24 (8.82)	28 (10.29)	2 (0.74)
21. ซักทำความสะอาดเสื้อผ้า ชุดที่สวมใส่ฉีดพ่นสารเคมี ร่วมกับเสื้อผ้าชุดอื่น*	152 (55.88)	36 (13.23)	20 (7.35)	35 (12.87)	29 (10.66)

* ข้อคำถามด้านลบ

จากการศึกษาพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ครอบคลุมทั้ง 3 ขั้นตอน คือ ก่อนการฉีดพ่นสารเคมี ขณะฉีดพ่นสารเคมี และหลังการฉีดพ่นสารเคมี มีผล ดังนี้

พฤติกรรมขั้นตอนก่อนการฉีดพ่นสารเคมี เกษตรกรส่วนใหญ่ มีระดับการปฏิบัติที่ถูกต้อง ทุกครั้งและเกือบทุกครั้ง ในเรื่องการอ่านฉลากก่อนใช้และปฏิบัติตามที่ระบุในฉลากทุกขั้นตอน และการผสมสารเคมีในบริเวณที่โล่งแจ้ง โดยทั้งสองเรื่องดังกล่าวไม่มีเกษตรกรรายใดไม่ปฏิบัติเลย ซึ่งการอ่านฉลากทุกครั้ง การสังเกตแถบสี เครื่องหมายเตือนพิษภัยและการอธิบายด้วยภาพ หรือ คำแนะนำเพิ่มเติมซึ่งอาจต้องปฏิบัตินอกเหนือจากคำแนะนำต่างๆ ไป ก่อนเริ่มใช้จะทำให้สามารถ ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และลดโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมี และพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้ อย่างถูกต้องรองลงมาได้แก่ การตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องมือฉีดพ่นก่อนฉีดพ่นสารเคมี และการ สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันระหว่างการเตรียม การผสมสารเคมี โดยการสวมถุงมือยางใช้ไม้กวาด และ ใส่หน้ากาก ใช้ผ้าปิดปากปิดจมูก แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรแสดงออกถึงพฤติกรรมในการหลีกเลี่ยง การสัมผัสจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยตรง อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและเสี่ยงต่อการ ได้รับพิษจากสารเคมีของเกษตรกร คือ การที่เกษตรกรดื่มน้ำหรือเครื่องดื่มชูกำลังขณะผสมสารเคมี ทุกครั้งหรือเกือบทุกครั้ง รวมถึงเกษตรกรมีพฤติกรรมสูบบุหรี่หรือทานอาหารขณะหยุดพักฉีดพ่น สารเคมีทุกครั้งและเกือบทุกครั้ง ซึ่งเป็นที่น่าวิตกเป็นอย่างมาก เพราะวิถีทางเข้าสู่ร่างกายของ สารเคมีโดยทางปาก ซึ่งเป็นการได้รับพิษจากสารเคมีโดยตรงและอาจเกิดได้เมื่อละอองหรือฝู่น สารเคมีปลิวเข้าปากขณะที่ผสมยาหรือฉีดพ่นโดยไม่สวมผ้าปิดปาก หรือการดื่มน้ำหรือกินอาหาร จากภาชนะที่ปนเปื้อน ใช้ปากดูดหรือปากเป่าเมื่อเครื่องพ่นมีปัญหา ใช้มือที่เปื้อนสารเคมีและไม่ได้ ล้างมือก่อนหยิบจับอาหารหรือบุหรี่ หรือสารเคมีหกรดปนเปื้อนอาหารระหว่างการขนส่งที่ไม่ ปลอดภัย

พฤติกรรมขั้นตอนขณะฉีดพ่นสารเคมี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ จะมีพฤติกรรม สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันทุกครั้งและเกือบทุกครั้ง โดยสวมถุงมือยาง รองเท้าบูต สวมเสื้อแขนยาว และกางเกงขายาว รวมถึงสวมหมวกหรือใช้ผ้าโพกศีรษะ รองลงมาได้แก่สวมหน้ากากหรือใช้ผ้าปิด ปากปิดจมูก แต่มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 28.31 ที่สวมแว่นตาหรือที่ครอบตา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ มีเกษตรกรรายใดไม่สวมเสื้อแขนยาวกางเกงขายาว และไม่สวมหมวกหรือผ้าโพกศีรษะ ทั้งนี้ อาจ เนื่องมาจากสะดวกในการจัดหาเพราะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับถุงมือยางและ รองเท้าบูตนั้น จากการสอบถามเกษตรกรพบว่าในบางรายใช้ถุงมือผ้าหรือสวมรองเท้าผ้าใบแทน เพราะหาค่อนข้างง่าย สำหรับแว่นตาหรือที่ครอบตา เกษตรกรได้ให้ข้อมูลว่าหาค่อนข้างยากและ ต้องซื้อซึ่งไม่สะดวกในการจัดหา จึงมีพฤติกรรมไม่สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันประเภทนี้ ซึ่งเป็นการ เสี่ยงต่อการได้รับพิษสารเคมีเข้าสู่ร่างกายทางผิวหนัง โดยเฉพาะดวงตา นอกจากนี้ เกษตรกร

ส่วนใหญ่ ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมีโดยทำการฉีดพ่นสารเคมีในเวลาอากาศร้อน ซึ่งในสภาพอากาศร้อนการดูดซึมสารเคมีมักเกิดขึ้นได้เร็ว และสภาพอากาศที่มีความชื้นสูงจะมีการดูดซึมสารเคมีได้ดีขึ้น ถึงแม้ว่าจะทำให้ละอองสารเคมีฟุ้งกระจายน้อยลง

พฤติกรรมขั้นตอนหลังการฉีดพ่นสารเคมี กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ มีระดับการปฏิบัติที่ถูกต้องทุกครั้งและเกือบทุกครั้งในเรื่องการเก็บสารเคมีและอุปกรณ์ฉีดพ่นไว้ในที่สูงหรือที่ลับปลอดภัยพ้นมือเด็ก และการอาบน้ำชำระร่างกายทันทีหลังการฉีดพ่นสารเคมี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรเกรงว่าพิษภัยและอันตรายจากสารเคมี อาจมาสู่บุคคลใกล้ชิดและตัวเกษตรกรจึงมีความระมัดระวัง แต่ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรกลับซักทำความสะอาดเสื้อผ้าชุดที่สวมใส่ฉีดพ่นสารเคมีร่วมกับเสื้อผ้าชุดอื่น ทั้งนี้ การรักษาสุขลักษณะของเกษตรกรหลังการฉีดพ่นสารเคมีก็เป็นสิ่งสำคัญ เกษตรกรควรล้างมือ ล้างหน้าตาทุกครั้ง และควรอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด ซักเสื้อผ้าที่สวมใส่ทุกวัน และควรแยกไว้ต่างหากจากเสื้อผ้าที่ใช้ธรรมดา เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการได้รับพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ในส่วนของพฤติกรรมที่เกษตรกรส่วนใหญ่ ปฏิบัติไม่ถูกต้อง โดยสาเหตุอาจเกิดจากความไม่รู้หรือขาดความตระหนัก ได้แก่ การทิ้งสารเคมีที่ผสมแล้วใช้ไม่หมดลงดินหรือแหล่งน้ำ รวมถึงการล้างอุปกรณ์ฉีดพ่นสารเคมีในแม่น้ำลำคลองหรือบ่อน้ำ นอกจากนี้ การที่เกษตรกรจำนวนหนึ่งทำลายภาชนะที่บรรจุสารเคมีอย่างถูกต้องโดยการนำไปฝังดิน ในขณะที่เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งกำจัดภาชนะโดยวิธีอื่นๆ เช่น การเผา หรือทิ้งไว้ในไร่ หรือทิ้งลงถังขยะ อาจทำให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณนั้น ทำให้ดิน แหล่งน้ำปนเปื้อนสารเคมี สัตว์และแมลงที่อยู่ในดินในน้ำ และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่อยู่ในระบบนิเวศนั้นก็อาจตายและลดจำนวนหรือสูญหายไปได้นอกจากนี้ หากเป็นแหล่งน้ำที่อยู่ใกล้ชุมชนก็อาจได้รับพิษจากการปนเปื้อนและเป็นอันตรายได้ หากนำมาบริโภคหรืออุปโภค และพฤติกรรมที่น่าวิตกของเกษตรกรอีกประการหนึ่งก็คือ การที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ติดป้ายเตือนถึงวันที่ฉีดพ่นสารเคมีในบริเวณแปลงที่ฉีดพ่นสารเคมีเลย ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมี หากเกษตรกรหรือบุคคลอื่นเข้าไปในแปลงหรือบริเวณใกล้เคียงกับแปลงที่ฉีดพ่นสารเคมีนั้นในช่วง 3 วันแรกของการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตาราง 4.10 ระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองก่อนการฉีดพ่นสารเคมี

ระดับพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
สูง (3.68 – 5.00)	148	54.41
ปานกลาง (2.34 – 3.67)	123	45.22
ต่ำ (1.00 – 2.33)	1	0.37
รวม	272	100.00

$\bar{X} = 3.79, S.D. = 0.61$

ตาราง 4.11 ระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองขณะการฉีดพ่นสารเคมี

ระดับพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
สูง (3.68 – 5.00)	218	80.15
ปานกลาง (2.34 – 3.67)	53	19.48
ต่ำ (1.00 – 2.33)	1	0.37
รวม	272	100.00

$\bar{X} = 4.06, S.D. = 0.50$

ตาราง 4.12 ระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองหลังการฉีดพ่นสารเคมี

ระดับพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
สูง (3.68 – 5.00)	125	45.96
ปานกลาง (2.34 – 3.67)	142	52.20
ต่ำ (1.00 – 2.33)	5	1.84
รวม	272	100.00

$\bar{X} = 3.63, S.D. = 0.71$

ผลการศึกษาระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้ง 3 ขั้นตอน ในตาราง 4.10, 4.11 และ 4.12 พบว่า ในขั้นตอนก่อนการฉีดพ่นสารเคมี เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองอยู่ในระดับสูง คืออยู่ในช่วง 3.68 – 5.00 ซึ่งอยู่ในช่วงเดียวกับค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ คือ 3.79 จำนวน 148 คน หรือร้อยละ 54.41 รองลงมาเกษตรกรมีพฤติกรรมการ

ป้องกันตนเองอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 123 คน หรือร้อยละ 45.22 และมีพฤติกรรมป้องกันตนเองก่อนการฉีดพ่นสารเคมีในระดับต่ำ จำนวน 1 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองก่อนการฉีดพ่นสารเคมีในระดับสูงมาก ซึ่งการปฏิบัติในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การอ่านฉลากกำกับให้เข้าใจก่อนใช้ และการปฏิบัติตามคำแนะนำและข้อควรระวังอย่างเคร่งครัด การสวมใส่อุปกรณ์ป้องกัน และการใช้วัสดุอุปกรณ์ขณะเตรียมและผสมสารเคมี การผสมสารเคมีนอกบริเวณที่พ่นอาศัยหรือที่โล่งแจ้ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่สูบบุหรี่ รับประทานอาหาร หรือดื่มน้ำขณะผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองขณะฉีดพ่นสารเคมี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมป้องกันตนเองในระดับสูง จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 80.15 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 รองลงมามีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 19.48 และระดับต่ำ จำนวน 1 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในขั้นตอนนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการป้องกันตนเองมากเช่นเดียวกัน ซึ่งในการปฏิบัติส่วนใหญ่ ได้แก่ การใช้อุปกรณ์ป้องกันการสัมผัสกับสารเคมี การเลือกตำแหน่งยืนในการฉีดพ่นสารเคมีโดยไม่ยืนอยู่ใต้ลมและฉีดพ่นในขณะที่ลมพัดแรง เพราะจะทำให้สารเคมีปลิวฟุ้งกระจายในบริเวณกว้าง หรือการไม่รับประทานอาหาร หรือสูบบุหรี่ในขณะที่ฉีดพ่นสารเคมี

ระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองหลังการฉีดพ่นสารเคมี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมป้องกันตนเองในระดับปานกลาง จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 52.20 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 รองลงมามีพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 45.96 และระดับต่ำ จำนวน 5 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในขั้นตอนนี้หลังการฉีดพ่นสารเคมี เกษตรกรให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมป้องกันตนเองในระดับปานกลาง โดยการปฏิบัติในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การทำความสะอาดชำระร่างกายทันทีหลังจากที่มีการใช้สารเคมี การทำความสะอาดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากสารเคมีและเสื้อผ้า โดยทำความสะอาดแยกต่างหากจากการทำความสะอาดเสื้อผ้าทั่วไป การทำความสะอาดอุปกรณ์เครื่องพ่นสารเคมีทุกครั้งหลังการใช้ ข้อห้ามในการล้างภาชนะ หรืออุปกรณ์เครื่องพ่นสารเคมีลงในแม่น้ำลำคลอง ข้อห้ามในการนำภาชนะบรรจุสารเคมีมาล้างใช้บรรจุอาหาร หรือน้ำดื่ม การเก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนที่เหลือให้อยู่ในที่ปลอดภัย คือ อยู่ห่างอาหาร แหล่งน้ำ สถานที่อาศัย สถานที่เลี้ยงสัตว์ และเด็ก การทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีทุกชนิดที่ใช้หมดแล้วโดยนำไปฝังดิน หรือการปิดป้ายประกาศเตือนเขตพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พร้อมระบุวันที่ใช้สารเคมีเพื่อป้องกันผู้อื่นได้รับอันตรายจากบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเกษตรกรคิดว่าเมื่อมีการฉีดพ่นสารเคมีเสร็จแล้ว โอกาสเสี่ยงที่จะได้รับพิษจากสารเคมีก็น้อยลง ทำให้ขาดความระมัดระวังในการป้องกันตนเอง

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร ทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่ ก่อนการฉีดพ่นสารเคมี ขณะฉีดพ่นสารเคมี และหลังการฉีดพ่นสารเคมี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองมากที่สุดในขั้นตอนฉีดพ่นสารเคมี และมีพฤติกรรมป้องกันตนเองในระดับน้อย ซึ่งหมายถึง ระดับปานกลาง ได้แก่พฤติกรรมหลังการฉีดพ่นสารเคมี ทั้งนี้ เมื่อศึกษาถึงระดับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรโดยรวม กลับพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมป้องกันตนเองอยู่ในระดับสูง ถึง 168 คน คิดเป็นร้อยละ 61.76 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมเท่ากับ 3.83 รองลงมาเกษตรกรมีพฤติกรรมป้องกันตนเองในระดับปานกลาง 104 คน คิดเป็นร้อยละ 38.24 และเป็นที่น่าสังเกตว่าในการศึกษาคั้งนี้เกษตรกรไม่มีพฤติกรรมป้องกันตนเองในระดับต่ำเลย ดังตาราง 4.13

ตาราง 4.13 ระดับพฤติกรรมในการป้องกันตนเอง

ระดับพฤติกรรมป้องกันตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
สูง (3.68 – 5.00)	168	61.76
ปานกลาง (2.34 – 3.67)	104	38.24
ต่ำ (1.00 – 2.33)	0	0.00
รวม	272	100.00

$\bar{X} = 3.83, SD = 0.48$

ดังนั้น หากเกษตรกรมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง ก็จะสามารถป้องกันและลดความเสี่ยงในการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นการลดโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากสารเคมี ซึ่งจะนำไปสู่ผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร บุคคลใกล้ชิด ผู้บริโภค รวมถึงเป็นการลดผลกระทบและมลพิษที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศนั้นๆ ต่อไป

4.6 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง นั้น ได้มีการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ดังตารางที่ 4.14 ถึง 4.16 ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับพฤติกรรมการป้องกันตนเอง

การวิเคราะห์หารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเชื่อด้านสุขภาพกับตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ ดังแสดงในตาราง 4.14 และ 4.15

ตาราง 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร

ตัวแปร	พฤติกรรมการป้องกันตนเอง	
	ค่าสหสัมพันธ์ (r)	ค่า Sig
ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	.302	.000
ความเชื่อด้านสุขภาพ	.563	.000

ตาราง 4.15 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช กับความเชื่อด้านสุขภาพ

ตัวแปร	ความเชื่อด้านสุขภาพ	
	ค่าสหสัมพันธ์ (r)	ค่า Sig
ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	.258	.000

จากตาราง 4.14 แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งได้แก่ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) จะอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00 ซึ่งหากค่า r มีค่ามากกว่า 0 แล้วจะเป็นความสัมพันธ์ทางบวก และหากมีค่าน้อยกว่า 0 แล้วจะเป็นความสัมพันธ์ทางลบ โดยหากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ 1 หรือ -1 แสดงว่าปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก

ในกรณีของปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.302 ซึ่งถือว่าเป็นความสัมพันธ์ในระดับน้อย สำหรับกรณีของปัจจัยความเชื่อด้านสุขภาพ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.563 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัว คือ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช กับความเชื่อด้านสุขภาพ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.258 ซึ่งถือว่าเป็นความสัมพันธ์ในระดับน้อย ดังแสดงในตารางที่ 4.15

2. การวิเคราะห์ค่าการถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

การวิเคราะห์ค่าการถดถอยเชิงพหุของตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อด้านสุขภาพ ที่มีต่อตัวแปรตามคือ พฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สามารถแสดงผลดังตาราง 4.16

ตาราง 4.16 การวิเคราะห์ค่าการถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระกับพฤติกรรมการป้องกันตนเอง จากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

ตัวแปรอิสระ	B	SE B	95% confidence	β	T	Sig.T
1. ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	.019	.010	.000	.106	1.973	.049
2. ความเชื่อด้านสุขภาพ	.851	.088	.679	.523	9.705	.000

Multiple R = 0.572 $R^2=0.327$ Adjust $R^2=0.322$ F=65.292   Sig F=0.000

จากข้อมูลแสดงการวิเคราะห์การถดถอยพหุดังแสดงในตาราง 4.16 พบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อด้านสุขภาพ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรในระดับปานกลาง โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.572 และตัวแปรอิสระทั้งสองตัวนี้มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามร้อยละ 32.7 ซึ่งตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 2 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของเกษตรกรมากที่สุดคือ ความเชื่อด้านสุขภาพ (Sig = 0.000) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ($\beta = 0.523$) หมายความว่า เกษตรกรที่มีความเชื่อด้านสุขภาพในระดับสูง จะสามารถปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงตามไปด้วย เช่นเดียวกับตัวแปรความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบ (Sig = 0.049) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร ($\beta = 0.106$) หมายความว่า เกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูง จะสามารถปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงตามไปด้วยเช่นกัน และจากตาราง 4.16 สามารถนำมาเสนอผลการทดสอบสมมติฐานได้ ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1

H_0 : ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

H_1 : ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย พบว่า

ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั้นหมายถึง ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 2

H_0 : ปัจจัยความเชื่อด้านสุขภาพ ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

H_1 : ปัจจัยความเชื่อด้านสุขภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย พบว่า

ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นั้นหมายถึง ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.7 แนวทางในการเสริมสร้างพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร และการลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการป้องกันตนเองอยู่ในระดับสูง แต่จากการศึกษาครั้งนี้ยังมีข้อค้นพบหลายประการที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกร ซึ่งจากข้อค้นพบดังกล่าววิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการเสริมสร้างพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องปลอดภัย ซึ่งจะเป็นการลดผลกระทบจากพิษภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. การส่งเสริมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การได้รับความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นที่มาของการแสดงออกถึงพฤติกรรมในการป้องกันตนเองที่ถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีข้อมูลข่าวสารไม่สมบูรณ์ ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องในหลายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นของการใช้สารเคมีพิษวิทยาและวิถีทางที่สารเคมีเข้าสู่ร่างกาย รวมถึงหลักในการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น การผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลายชนิด การเพิ่มปริมาณสารเคมีเพื่อลดความเสี่ยงเรื่องความเสียหายของผลผลิต ความสะดวกรวดเร็ว หรือการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันไม่ครบถ้วนหรือไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ไม่สวมหน้ากากป้องกันดวงตาและใบหน้า ใช้ผ้าพันปิดปากและจมูก แทนการสวมหน้ากาก ใช้ถุงมือผ้าแทนถุงมือพลาสติกผสมยาง ประกอบกับแหล่งความรู้ ข้อมูลข่าวสารคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้รับส่วนหนึ่งมาจากญาติ เพื่อนบ้าน ร้านค้า ผู้แทนจำหน่ายสารเคมี เจ้าหน้าที่ร้านค้าสหกรณ์การเกษตร หรือสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ซึ่งบุคคลหรือสื่อเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางด้านการเกษตรและสารเคมีการเกษตรอย่างแท้จริง และให้ข้อมูลหรือนำเสนอข้อมูลเฉพาะด้านที่เป็นประโยชน์และการโฆษณาสรรพคุณเกินความเป็นจริง โดยมักจะไม่ให้ข้อมูลในด้านอันตรายหรือพิษภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแก่เกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีโอกาสเสี่ยงต่อการสัมผัสและได้รับพิษจากสารเคมี

ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของเกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานด้านการเกษตรซึ่งมีบุคลากรที่มี

ความรู้ทางการเกษตรและสารเคมีการเกษตร ควรดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรม สัมมนา จัดนิทรรศการ เอกสารเผยแพร่ การศึกษาดูงาน รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรแบบไร้สารพิษ เกษตรอินทรีย์ หรือการผลิตทางการเกษตรที่มีชื่อเรียกเป็นชื่ออื่นที่ไม่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและวัตถุพิษทางการเกษตรอื่นๆ ในขบวนการผลิตหรือเพาะปลูกอย่างกว้างขวาง หรือส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการประกอบอาชีพเพื่อการผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัย มีคุณภาพ ได้ผลผลิตตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (GAP: Good Agricultural Practices) เพื่อเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกรผู้ผลิต ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืน รวมถึงเพื่อตอบรับกระแสสังคมของโลกยุคปัจจุบันและในอนาคตข้างหน้า

นอกจากนี้ ในส่วนของร้านค้า ผู้แทนจำหน่ายสารเคมี เจ้าหน้าที่ร้านค้าสหกรณ์การเกษตร และสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ซึ่งเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงกลุ่มเกษตรกร ควรต้องผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เพื่อจะได้ระมัดระวังในการให้ข้อมูลอย่างถูกต้องและรอบด้าน รวมถึงการควบคุมไม่ให้มีการโฆษณาที่เกินความจริง หรือไม่อนุญาตให้มีการโฆษณาเผยแพร่วัตถุพิษทางการเกษตรผ่านทางสถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ เพราะเป็นสารพิษและไม่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต

ทั้งนี้ การส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมถึงให้ทราบถึงพิษภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จะทำให้เกษตรกรมีความเข้าใจในการใช้และปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย อันจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น เช่น การเลือกใช้สารเคมีอย่างเหมาะสม ไม่ใช้สารเคมีเมื่อไม่จำเป็น และมีหลักในการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อความปลอดภัยในชีวิตของเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมต่อไป

2. การส่งเสริมและพัฒนาความเชื่อด้านสุขภาพที่ถูกต้อง

ความเชื่อ คือ ความเข้าใจและการยอมรับเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งฝังแน่นอยู่ในตัวบุคคล และเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ที่จะทำให้เกิดความโน้มเอียงในการกระทำสิ่งต่างๆ ตามแนวความคิดความเข้าใจ ความเชื่อทางด้านสุขภาพก็เป็นความเชื่ออีกด้านหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการป้องกันตนเองของเกษตรกร ซึ่งพิจารณาจาก 4 ด้าน คือ โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ความรุนแรงของโรค ประโยชน์ของการป้องกันตนเอง และความเชื่อในอุปสรรคของการป้องกันตนเอง ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อที่ถูกต้องอยู่ในระดับสูง แต่การได้รับข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้ความเชื่อด้านสุขภาพ

บางเรื่องของเกษตรกรอาจจะเห็นด้วยน้อย หรือเห็นด้วยปานกลางในเรื่องอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพ

ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ความเชื่อที่ถูกต้อง อันจะส่งผลถึงพฤติกรรมที่ถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร หน่วยงานกระทรวงสาธารณสุขซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดูแลสุขภาพประชาชน จำเป็นต้องเฝ้าระวังสุขภาพเกษตรกรทั้งเชิงรุกและเชิงรับ และพัฒนาให้มีความครอบคลุมมากที่สุด ด้วยการเผยแพร่ความรู้และอันตรายของสารเคมีให้ทราบทั่วกันอย่างจริงจัง และกว้างขวาง เช่น การอบรม สัมมนา จัดนิทรรศการ เอกสารเผยแพร่ ให้แก่กลุ่มเกษตรกร รวมถึงการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นบุคลากรในพื้นที่ เป็นผู้ให้ความรู้เรื่องพิษภัยและอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพให้แก่คนในครอบครัว คนใกล้ชิดหรือเพื่อนบ้าน

นอกจากนี้ ควรมีการเปิดเผยข้อมูลสถิติจำนวนผู้ป่วย ผู้เสียชีวิต และสาเหตุการป่วยของประชากรในพื้นที่ เพื่อสร้างความตระหนักและกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดการรับรู้และพัฒนาไปเป็นความเชื่อด้านสุขภาพที่ถูกต้อง ประกอบกับควรมีการสำรวจและจัดทำข้อมูลการใช้สารเคมีในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อประโยชน์ในการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพเกษตรกร และการเฝ้าระวังโรคพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่ รวมถึงควรศึกษาบทเรียนจากอุบัติภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ เพื่อนำมาจัดทำเป็นมาตรการในการแก้ไขต่อไป

3. การกำหนดมาตรการเชิงนโยบายของภาครัฐ

แนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหาคาไรใช้และผลกระทบต่อสุขภาพจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ควรเป็นการแก้ที่ต้นเหตุซึ่งส่วนหนึ่งมาจากนโยบายของภาครัฐ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกพืชเศรษฐกิจ หรือพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ปริมาณการนำเข้าสารเคมีเพื่อใช้ในภาคการเกษตรของประเทศเพิ่มขึ้น ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ ควรกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาเพื่อลดปริมาณการนำเข้าและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนี้

3.1 การใช้นโยบายหรือมาตรการทางกฎหมาย เช่น การใช้กฎหมายเข้าควบคุมสารเคมีบางชนิดที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง หรือยกเลิก (Ban) ไม่ใช้อีกต่อไป รวมถึงการใช้มาตรการทางกฎหมายลงโทษผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายที่มีเจตนาทำให้ผลผลิตทางการเกษตรปนเปื้อนสารเคมี เพื่อประโยชน์แห่งตนโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

3.2 การใช้นโยบายหรือมาตรการทางภาษี เป็นการควบคุมการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างเข้มงวดและจริงจัง เช่น การกำหนดภาษีตามความร้ายแรงหรืออันตรายของสารเคมีที่

นำเข้ามาภายในประเทศ ซึ่งหากมีพิษร้ายแรงมาก ผู้นำเข้ามาจำหน่ายก็ต้องจ่ายภาษีในอัตราที่สูงขึ้นตามไปด้วย เป็นต้น

3.3 การใช้นโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร เช่น การส่งเสริมให้ผู้บริโภคร้องการผู้บริโภคร้องหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค มีบทบาทในการที่จะกำหนดมาตรฐาน กฎเกณฑ์ต่างๆ และกดดันให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายลดการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชให้มากที่สุดหรือไม่ใช้เลย เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีความสะอาดปราศจากสารพิษตกค้างและเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกยุคปัจจุบัน รวมถึงการส่งเสริมให้องค์กรผู้บริโภคหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตรวจสอบการอนุญาตและไม่อนุญาตวัตถุดิบพิษทางการเกษตร ร่วมกับคณะกรรมการของภาคราชการที่มีอยู่แล้วเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้บริโภคและมีความโปร่งใส นอกจากนี้ ภาครัฐควรมีการสนับสนุนเงินลงทุนให้กับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยหรือไร้สารพิษ (เกษตรอินทรีย์) อย่างเต็มที่ด้วยเงินที่ไม่ยุ่งยากจนเป็นอุปสรรคในการส่งเสริมโครงการ

โดยสรุป ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรโดยรวม อยู่ในระดับสูง แต่จะมีความแตกต่างกันในด้านพฤติกรรมการป้องกันตนเองในแต่ละขั้นตอน คือ เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองมากที่สุดในขั้นตอนขณะฉีดพ่นสารเคมี รองลงมาเป็นพฤติกรรมการป้องกันตนเองก่อนการฉีดพ่นสารเคมี ขณะที่เกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองหลังการฉีดพ่นสารเคมีในระดับปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความสัมพันธ์ทางบวก เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับความเชื่อด้านสุขภาพก็มีความสัมพันธ์ทางบวกเช่นกัน และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร พบว่าปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับปัจจัยความเชื่อด้านสุขภาพ พบว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

แนวทางในการเสริมสร้างพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของเกษตรกรและลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอไว้ข้างต้น คือ การส่งเสริมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยการให้ข้อมูลความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องตามหลักวิชาการแก่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการลดอัตราการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีการเกษตรทางเลือกอื่น และการส่งเสริมพัฒนาความเชี่ยวชาญที่ถูกต้องโดยการให้ความรู้แก่เกษตรกรและบุคลากรในพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดความตระหนักถึงอันตรายและผลกระทบต่อสุขภาพของตนเอง ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบหลักได้แก่ หน่วยงานด้านการเกษตร สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบดูแลในพื้นที่ รวมถึงแนวทางการกำหนดนโยบายหรือมาตรการจากภาครัฐ ทั้งทางกฎหมายและทางภาษี หรือการส่งเสริมบทบาทผู้บริโภค องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐาน กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อลดปริมาณการนำเข้าและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ การส่งเสริมสนับสนุนเงินลงทุนจากภาครัฐแก่เกษตรกรในโครงการเกษตรอินทรีย์ ก็เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรลดปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้เช่นกัน